

Felülvizsgált Helyi Vidékfejlesztési Stratégia

Helyi Akciócsoport neve:
Zala Termálvölgye Egyesület

HVS címe:
Stratégia a Zala Termálvölgye térség sikeres közösségeiért és
vállalkozásaiért

*Zala Termálvölgye Egyesület elnöksége a felülvizsgált Helyi Vidékfejlesztési Stratégiát
6/2011. (2011.III.11.) számú határozatával jóváhagyta*

Kelt: Zalaszentgrót, 2011. március 11.

*Guitprechné Molnár Erzsébet
egyesület elnöke*

1. Vezetői összefoglaló

1.1 A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia jövőképe

A Zala Termálvölgye térségében a sikeres közösségeknek és vállalkozásoknak köszönhetően nő a térség turisztikai vonzereje, versenyképessége, javul a térségben élők életminősége, javul a térség népességmegtartó képessége. 2013-ra az együttműködésekre, mintaértékű vállalkozói beruházásokra alapozott helyi vidékfejlesztés jelentős eredményeket ér el a helyi termék előállítás és értékesítés, a foglalkoztatás bővítés, valamint a fiatalok elvándorlásának megállítása területén.

1.2 Főbb célkitűzések

1. Célkitűzés: Gazdaságélénkítés - helyi termék és turizmus a Zala Termálvölgyében

A helyzetelemzés egyértelműen rámutat, hogy az aktualizált Stratégiának leginkább a térségi gazdaságfejlesztést, a foglalkoztatásbővítést, a lakosság jövedelemszerzési lehetőségeinek bővítését kell szolgálnia. Mindehhez kiváló alapot nyújt a térségben meglévő fejlett idegenforgalmi központok turisztikai kínálatfejlesztési szükséglete, a háttértelepülések kihasználatlan erőforrásai (*emberi, természeti, kulturális, mezőgazdasági termék stb.*), valamint a mikrovállalkozások részéről felmerülő jelentős fejlesztési forrás igény.

2. Célkitűzés: Élhető települések a Zala Termálvölgyében

Az akciócsoport településeinek zömét adó aprófalvak sokféle problémával küzdenek: csökkenő lakosság, kiüresedő épületek, elvándorló fiatalok. A térség falvaiban megvalósuló életminőségjavító beruházásokkal, programokkal javítható lenne azok lakosságmegtartó ereje.

3. Célkitűzés: Természeti és kulturális értékek megőrzése, fenntartható hasznosítása

A térség természeti, kulturális értékekben rendkívül gazdag, ugyanakkor ezek ismertsége, elismertsége még alacsony szintű a helyi lakosság, turisták körében. A vidéki örökségekhez kapcsolódó fejlesztések, hozzájárulhatnak azok fenntartható hasznosításához, ezáltal hosszútávú megőrzésükhöz.

4. Célkitűzés: A helyi emberi erőforrás fejlesztése a Zala Termálvölgyében

A Stratégia legfontosabb céljaként megjelölt gazdaságfejlesztés, nem valósulhat meg a kapcsolódó készségeket, ismereteket birtokló térségi munkaerőállomány nélkül. A piacképes tudás megszerzésében jelenleg sokakat hátrányos helyzetük vagy például a rossz tömegközlekedés is gátol. Ezen a területen eredmény csak akkor érhető el, ha a helyi szükségleteknek megfelelő ismeretekhez, az érintettek lakóhelyükhöz közel tudnak hozzájutni.

5. Célkitűzés: A Zala Termálvölgye egységének erősítése

A Zala Termálvölgye jelenleg egy társadalmi, gazdasági szempontból jelentős különbségekkel bíró, jóval a lehetőségei alatt teljesítő térség. A LEADER elvek szerinti térségi kohézió erősítésével, a térség belső és külső kapcsolatrendszerének fejlesztésével, a közösségben való gondolkodás elősegítésével már önmagában jelentős eredmények érhetők el (*pl. új üzleti kapcsolatok*).

1.3 A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia felülvizsgálatának célja

A Zala Termálvölgye térség 2008-ban készült Helyi Vidékfejlesztési Stratégiájának felülvizsgálatát leginkább a hazai és globális gazdasági és társadalmi környezetben bekövetkezett változások indokolják.

A Stratégiában korábban meghatározott célkitűzések legtöbb része még ma is megegyezik a helyi vállalkozások, civil szervezetek, önkormányzatok fejlesztési céljaival, ugyanakkor érzékelhető a térségben egy hangsúlyeltolódás. A korábbinál például sokkal hűsbavágóbb kérdéssé vált a munkanélküliség kezelése, a foglalkoztatás bővítése, a fenntartási- működési költségek csökkentése. A helyzetfeltárás és projektötletgyűjtés is alátámasztotta, a korábbi közjóléti, faluszépítő jellegű beruházások helyett a jövőben a munkahelyteremtés, a jövedelemszerző lehetőségek bővítése és az olyan fajsúlyos problémák kezelése kell, hogy a Stratégia homolokterében álljon, mint például a fiatalok elvándorlásának megállítása.

1.4 A HVS felülvizsgálat során alkalmazott nyilvánossági intézkedések, résztvevők

A Zala Termálvölgye Egyesület a kötelező kommunikációra vonatkozó IH iránymutatásoknak maximálisan megfelelően hajtotta végre a HVS felülvizsgálatot. A hirdetmény elhelyezésre került az akciócsoport honlapján, valamint minden térségi település polgármesteri hivatalában.

A www.zalatermalvolgye.hu „hírek” oldalán értesülhettek a helyi érintettek pl. a projektötletgyűjtésről, fórumokról, de minden szükséges információ megismerhető volt a kezdőlapon elhelyezett „HVS felülvizsgálat 2011” menüpontban. Itt például a meghívók, előadásanyagok, a HVS aktuális szövegének véleményezése egyaránt megtalálhatóak voltak. A projektötlet gyűjtésre vonatkozó felhívás megjelent minden fontosabb térségi honlapon (5 partner honlapon) is. Az Egyesület e-mail (vagy postai) címükön a felülvizsgálatról értesítette 120 egyesületi tagját, valamint külső partnerszervezeteit (64 db partner e-mail cím).

A rövid időre tekintettel az indító megbeszélésen (39 résztvevő) felül a HACS 2 saját szervezésű fórumot valósított meg (összesen 14 résztvevővel) ez időszakban. Ezen felül a munkaszervezet vezető 20 percben ismertette a felülvizsgálattal kapcsolatos tudnivalókat a zalaszentgróti Új Széchenyi Terv road show-n megjelent vállalkozásokkal (22 résztvevő) is. A zalaszentgróti és hévízi térség polgármesterei februári társulási tanács ülésükön szintén tájékoztatást kaptak az Egyesület részéről a témában.

A széleskörű tájékoztatásnak köszönhetően végül 67 db projektötlet adatlap érkezett be a megadott határidőig. A javaslattevők 30%-a civil szervezet, 18%-a vállalkozás, 31%-a önkormányzat és 21%-a természetes személy volt. A projektelképzések 42%-a vonatkozott vállalkozási célú-, 58%-a közösségi célú fejlesztésre.

1.5 A HVS felülvizsgálat során elfogadott módosítások

A Stratégia korábbi prioritásai a megváltozott körülményekhez igazítva pontosításra, aktualizálásra kerültek. A megújított HVS 5 fő célkitűzésének főbb tartalmi változásai a következők.

1. Célkitűzés: Gazdaságélénkítés - helyi termék és turizmus a Zala Termálvölgyében

A 2009-ben egyedülként meghirdetett vállalkozási alapú LEADER célterület helyett 2011-ben 4 témában tervez a HACS pályázatot kiírni: 1. helyi termék előállítás és értékesítés nagyprojektjei, 2. helyi termék előállítás kisprojektjei, 3. helyi termékek piacra jutásának ösztönzése, 4. őshonos gyümölcsészetek létrehozása. Ennek oka, hogy a felülvizsgált Stratégia legfontosabb irányultságává vált a gazdaságfejlesztés és foglalkoztatásbővítés.

2. Célkitűzés: Élhető települések a Zala Termálvölgyében

A program továbbfejlesztéseként a célterületen a fecskesházak kialakítása mellett a létesítmények hálózatszerű működését támogató ún. "fecskesház központ" létrehozása céljából is lesz pályázati kiírás. A fecskesház program továbbra is fontos eszköze a fiatalok elvándorlása megállításának.

3. Célkitűzés: Természeti és kulturális értékek megőrzése, fenntartható hasznosítása

A célterülethez továbbra sem kapcsolódik LEADER pályázati kiírás (csak az ÚMVP III. vidéki örökség megőrzése jogcím).

4. Célkitűzés: A helyi emberi erőforrás fejlesztése a Zala Termálvölgyében

Megőrzésre került a korábbi két LEADER közösségi célterület (1. felnőttképzési központ kialakítása, 2. foglalkoztatási programok infrastrukturális hátterének fejlesztése), ám idén nem kerülnek kiírásra újabb pályázatok a témában.

5. Célkitűzés: A Zala Termálvölgye egységének erősítése

A korábbi fejlesztési célok legtöbbször megőrzésre került, de nem kapcsolódik hozzájuk idén újabb pályázati kiírás. Egy célterület minimális pontosítással (rendezvény infrastruktúrák), két célterület alapos átgondolással (helyi termék bemutató szekrények, szakmai rendezvények) kerül újbóli meghirdetésre. A térség turisztikai vonzerejének növelését támogatja a turisztikai információs pontok

fejlesztése, a kisrendezvények támogatása pedig fontos eszköze lehet az együttműködések kialakulása ösztönzésének.

2 Helyzetelemzés

2.1 A LEADER Helyi Akciócsoport által lefedett terület ismertetése

- A térség általános jellemzői:

A Zala Termárvölgye Helyi Közösség a Nyugat-dunántúli régióban, Zala megye észak-keleti részén helyezkedik el. A Közösség a Zalaszentgróti- és a Hévízi Kistérség területét fedi le, továbbá a Keszthelyi térségből egy település a tagja.

Településeinek száma: 34, amelyből 25 település a társadalmi, gazdasági szempontból elmaradott zalaszentgróti térséghez, 5 település a leghátrányosabb települések köréhez tartozik. A térség aprófalvas településszerkezetű, lakóinak száma 31 883 fő (2010. január 01. állapot, Magyar Államkincstár).

A Zala Termárvölgye térség legnagyobb ellentmondása: a fejlődés és az elmaradottság, a gazdagság és a szegénység egyidejű jelenléte.

A viszonylagos **gazdagság alapját, egyben a térség lehetőségét** Hévíz város és gyógytava köré épült európai hírű idegenforgalmi központ, a Balaton közelsége, a kehidakustányi termálfürdő egyre ismertebb kínálata, és a sármelléki nemzetközi repülőtér lehetőségei adják.

A **szegénység és az elmaradottság** a megye periferiájára szorult, és az idegenforgalmi körforgásból kimaradt zalaszentgróti térségben található aprófalvak életét jellemzi, vagyis az elöregedő népesség, munkalehetőségek-, és szolgáltatások hiánya, és a magas munkanélküliség.

Ezért a Zala Termárvölgye térség legnagyobb kihívása, hogy egyidejűleg kell biztosítani a vendégfogadás magas színvonalát, és a hátrányos helyzetű, tartós munkanélküli személyek biztos megélhetését. Ennek egyik megoldása lehet a szolgáltatások fejlesztése és a helyi termék előállítás, feldolgozása, értékesítése.

További nagy feladatot jelent az elvándorlás megállítása, az elöregedési folyamat lassítása. Ez olyan komplex programot jelent, amely megfelelő lehetőséget kínál a fiatalok letelepedéséhez, és munkavállalásához egyaránt.

Célkitűzésekhez kötődő **probléma**:

- Térségen belüli jelentős fejlettségbeli különbségek megléte

Célkitűzésekhez kötődő **lehetőség**:

- Gazdasági, társadalmi együttműködések létrejöttének ösztönzésével a két eltérő adottságú térség egymást kiegészítve, erősítve fenntartható növekedési pályára állhat

- **A térség környezeti állapota, földrajzi jellemzői, földhasználati módok:**

A Zala Termárvölgye térség területe a zalai dombság erdők borította, észak-déli irányú dombokkal és völgyekkel tarkított vidéke, a változatos ökológiai adottságokkal, páratlan termálkincsével, a Balaton közelségével hazánk természeti értékekben leggazdagabb térségei közé tartozik.

A terület a nyugati régióban a Felső- és az Alsó Zala-völgy kistájához tartozik. A térség 34 településéből 20 érintett Natura 2000 területek, konkrétan a Kis-Balaton, a Keszthelyi-hegység és az Alsó Zala-völgy által.

Jelentős vízkészlete miatt kiemelt vízminőség-védelmi terület. A térség kiemelkedő, európai jelentőségű termálvíz-készlettel rendelkezik. Különleges érték a Hévízi gyógytó, amely a világ legnagyobb biológiailag aktív-, természetes termáltava. A több száz méter mélyről érkező ásványi anyagokban gazdag vizet a fürdők mellett ásványvíz palackozó üzem (*NaturAqua*) is hasznosítja.

A térség kisparcellás, mozaikos szerkezetű szőlőhegyei a Balaton-felvidéki és a Zalai borvidék részét képezik. Az itt termelt minőségi borok a szőlőgazdák vendégszeretetével párosulva idegenforgalmi szempontból is rendkívüli értéket jelentenek.

Az ingatlanvilvántartás területi adatai alapján a zalaszentgróti térségben jelentős arányt képvisel az erdőszültség (31%), és szinte minden településhez tartozik külterületi szántóterület, és zártkert. Sajnos a népesség elöregedésével a zártkerti ingatlanok jelentős hányadának művelését felhagyták. A térség mezőgazdasági jellegéből fakadóan nagy hagyománya van a gyümölcsök – főként alma, szőlő, szilva – termesztésének, és a szántóföldi művelésnek. Az elmúlt években egyre jelentősebbé váltak a „helyi termékek”, amelyet elsősorban a méz, szőlő, bor, liszt, pálinka jelenti. A térség természeti értékei, adottságai megfelelő alapot képesek nyújtani a térségbe érkező vendégeknek, akiknek az ellátása a helyi termékekre alapozva a szolgáltatások minőségének javulásán túl további jövedelmeket, hasznokat eredményezhet a helyi gazdaságban.

Célkitűzésekhez kötődő problémák:

- Helyi mezőgazdasági termékek alacsony feldolgozottsággal kerülnek a piacra
- A térségi lakosság és idegenforgalmi szolgáltatók csak kis arányban hasznosítanak helyben megtermelt alapanyagokat fogyasztásuknál, a vendéglátásban
- A térségben őshonos gyümölcsfa fajták fokozatosan eltűnnek
- Természeti értékek ismertsége, elismertsége alacsony a helyi lakosság, turisták körében

Célkitűzésekhez kötődő lehetőségek:

- A helyi termékek előállításához kapcsolódó beruházások támogatásával nagyobb hozzáadott értékű, piacképesebb termékek előállítása
- A helyi termékek ismertségének növelésével fokozható a helyi lakosság és idegenforgalmi szektor helyi termék fogyasztása
- Őshonos gyümölcsészetek létrehozásával e termékek ismét elterjedhetnek a zártkertekben és jövedelemszerzési lehetőséget kínálnak piacra juttatásukkal, feldolgozásukkal
- A helyi természeti értékek ismertségének fokozása hozzájárul azok megőrzéséhez, fenntartható hasznosításukhoz

- Demográfiai helyzet:

A Zala Termálvölgye Helyi Közösség 34 településén 31 883 fő él (2010. január 01. állapot, MÁK), a népsűrűség 686 fő/km².

A térség aprófalvas településszerkezetű, amelyben 2 kisváros – Hévíz és Zalaszentgrót – található. A települések 53 %-a 500 főnél kisebb népességszámú, a falvak átlagnépessége: 624 fő. Zalaszentgrót város lakóinak száma 6913 fő, Hévíz városé 4972 fő.

Nagyon kedvezőtlen a lakosság korösszetétele. Jellemző az elöregedés (59 év felett 25 %), ezzel szemben a 14 év alattiak a térség népességének csak a 12 %-át adják. Az aktív korú lakosság aránya 65%, ami jobb az országos átlagnál (60%).

A térségben jelentős a lakosság természetes fogyása. A térség hátrányos helyzetű részein évente közel 150 fővel csökken a lakosság, ami egy aprófalva lélekszámának felel meg.

A hátrányos helyzetű településeken a vándorlási különbözet negatív, a fiatalok elköltöznek, a településeknek egyre kevésbé van lakosság megtartó erejük, amely a demográfiai mélypontból, a szegénységből, az elvándorlásból fakad. Ehhez hozzájárul a rossz közlekedés, a közösségi-, és egyéb szolgáltatások hiánya, a munkahelyek hiánya.

Ezt a fejlettebb településeken (főként Hévíz és környéke) a pozitív vándorlási egyenleg képes ellensúlyozni.

A térség iskolázottsági mutatói rossz helyzetképet mutatnak. Különösen igaz ez a felsőfokú végzettségűeket, és az érettségizetteket tekintve.

A térségben jelentősebb létszámban kizárólag roma kisebbség él. A zalaszentgróti térségben szinte valamennyi településen lakik néhány család, akiknek a 80%-a nem rendelkezik tartós munkahellyel. További gondot jelent a roma lakosság körében az aluliskolázottság, a társadalmi integráció hiánya.

A nők aránya a térségben közel 50 %, a munkanélküli nők aránya 46%.

A „Zala Termárvölgye” Akciócsoport 34 településéből a 240/2006. (I. 14.) Korm. rendelet szerint: társadalmi-gazdasági és infrastrukturális szempontból elmaradott, illetve az országos átlagot jelentősen meghaladó munkanélküliséggel sújtott települések jegyzékében 5 település szerepel. Ezek a következők: Döbröce, Kisgörbő, Nagygörbő, Szalapa és Vindornyaszőlős.

A települések szomszédosak egymással, és velük szoros egységet alkot a mikrotérség további települései (*Kisvásárhely, Mihályfa, Óhíd, Sümegcsehi*). A mikrotérség gazdasági fejlettsége alacsony, erőteljes a leszakadás. Ebben a mikro-térségben nincs jellemző gazdasági ágazat, csirái található a turisztikának, a feldolgozóiparnak és az egyéb ipari tevékenységeknek. A KKV szektor alulfejlett, a működő vállalkozások többsége önfoglalkoztató, vagy egy-két alkalmazottal dolgozik. Jellemző a befektetői tőkehiány. A térségben fejletlenek az info-kommunikációs csatornák.

Célkitűzésekhez kötődő problémák:

- Csökkenő, elöregedő lakosság, jelentős elvándorlás az aprófalvakból
- Lakosai számára kevés szolgáltatást nyújtó, pusztuló épületállománnyal és infrastruktúrákkal bíró háttértelepülések
- Romló iskolázottsági mutatók

Célkitűzésekhez kötődő lehetőségek:

- Fecskeházak kialakítása a fiatalok falvakban történő letelepedésének ösztönzéséért, valamint a házak fenntartható működtetését segítő fecskeház hálózat infrastrukturális hátterének fejlesztése
- Falumegújítás, településszépítés, védett épületek felújítása, szolgáltatásbővítés ezáltal életminőség javítás
- A piacképes tudást elérhető közelségben kínáló szakmai rendezvények, képzések lebonyolítását szolgáló felnőttképzési központ kialakítása, mobil oktatási infrastruktúrák beszerzése

- Gazdasági környezet:

A térség fő gazdasági ágai az idegenforgalom, szolgáltatás, a feldolgozóipar, és az egyre csökkenő tendenciát mutató mezőgazdaság.

A szállásadás, vendéglátás, gazdasági-, személyi szolgáltatás és az idegenforgalomhoz kapcsolódó kereskedelem révén a térség vállalkozásainak 60,4%-a és a foglalkoztatottak 29,1%-a jut jövedelemhez, ezek a vállalkozások a hévízi térségben működnek (*KSH, 2007*).

A gazdasági mutatók szerint a zalaszentgróti kistérségben az aktív lakosság zöme a szolgáltatásban, feldolgozóiparból valamint a mezőgazdaságban dolgozik, kisebb hányada pedig a könnyűiparban. Ez sajnos nem a térségben megtalálható munkahelyeket jelent, hanem az ingázás magas arányát mutatja, mivel nagy számú betanított munkás kénytelen munkát vállalni térségen kívüli multinacionális nagyvállalatoknál (*Zalaegerszeg, Jánosháza, Szombathely*).

A 90-es évek előtt a térség kevésbé fejlett részein a megélhetést főként a termelőszövetkezetek és azok ipari melléküzemágai nyújtották. Az elmúlt 10-15 évben a mezőgazdaság foglalkoztatásban betöltött szerepe is mérséklődött (6%).

A nagyvállalkozások hiányoznak a térségből, a középvállalkozások aránya elenyésző. Jellemző az önfoglalkoztatás és a mikro-, kisvállalkozás.

A térség területén egyenetlen a vállalkozások eloszlása. Jelentős számú vállalkozás működik Hévízen és környékén. A térség egészét tekintve a legtöbb vállalkozás Hévíz városában működik (*1163 regisztrált egyéni vállalkozás, valamint 434 társas vállalkozás*), ahol a térség 10 legnagyobb vállalkozásának nagy része is megtalálható. Ezeknek a vállalkozásoknak a 90 %-a az idegenforgalom területén tevékenykedik (*KSH, 2007*).

A hátrányos helyzetű zalaszentgróti térségben a vállalkozások többsége mikro-vállalkozás, amelyekre az önfoglalkoztatás, a kényszervállalkozás, pályázati inaktivitás és a tőkehiány jellemző.

Kedvező tendenciát jelent, hogy az utóbbi időben megnőtt az érdeklődés a helyi termék előállítására, feldolgozására. Folyamatosan nő azoknak a száma, akik a régi tudásra alapozva, új technológiák

felhasználásával állítanak elő helyi termékeket. Erre egyre nagyobb igény mutatkozik mind a vendéglátásban, mind a helyi fogyasztás területén.

A helyi munkaerőpiac sajátos jellemzője, egyben legnagyobb problémája, hogy alacsony foglalkoztatottsághoz magas inaktivitás társul. A zalaszentgróti kistérségben az inaktívok száma meghaladja a 10 000 főt (*10 018 fő 2010. december, TEIR adatbázis*).

A gazdasági válság kedvezőtlen folyamatot indított el a térségben, amely erősen súlytotta a turizmushoz kapcsolódó szolgáltatásokat, és a multicégek lehetőségeit, akik elsősorban az ingázók munkaviszonyát szüntették meg. Ennek következtében az elmúlt két évben nőtt a munkanélkülek száma. A térség munkanélküliségi rátája ugyanakkor jól mutatja a két térség eltérő fejlettségét. A hévizi térség munkanélküliségi rátája: 6,67 %, a zalaszentgróti térségé 15.6 %.

A közlekedés lehetőségei szintén eltérő adottságot mutatnak. Jelen van a térségben a sármelléki nemzetközi repülőtér, amely az elmúlt időszakban több problémával küzdött, de remélhetőleg képes lesz valós fejlődési pályára állni. A települések közutakkal való ellátottsága is kettős. A térség megközelíthetősége Budapest felől az M7-es autópálya kiépülésével jelentősen javult, ez különösen a hévizi rész számára kedvező. A zalaszentgróti rész közúti szerkezete és minősége kimondottan rossz, a tömegközlekedés rendkívül fejletlen. A vasút csak néhány települést érint, a buszközlekedésben a járatszám kevés, az utazási idő hosszú. Ez egyrészt megnehezíti az ingázást, a más településen való munkavállalást, másrészt ez is az egyik akadályja annak, hogy az idegenforgalmi centrumokból a turisták – a tömegközlekedést igénybe véve - nem tudnak kimozdulni a háttértelepülésekre.

A térség egyedülálló természeti adottságokkal rendelkezik (*Hévizi tó – a világ legnagyobb biológiailag aktív, természetes termáltava, a Zala folyó völgye, Kovácsi hegy, Zalai dombság stb.*), amelyek jelenleg még nincsenek megfelelően kihasználva. A térség egyedi épített- értékekkel rendelkezik (*Kallósvai kerektemplom, Türjei templom, Kehidai Deák kúria, Rezi vár stb.*), de jelentős a megőrzött kulturális örökség is (*kézműves tevékenység, hagyományőrző együttesek stb.*).

Ezek az adottságok kitűnő lehetőséget kínálnak a gyalogos-, kerékpáros-, lovas turizmus szempontjából, azonban a hozzájuk kapcsolódó infrastruktúrát, szolgáltatást és marketinget fejleszteni kell. Jó feltételekkel rendelkeznek a falusi vendéglátás, a borturizmus.

Az idegenforgalmi kínálatban egyre nagyobb szerepet töltenek be a helyi adottságokra (*pl. hagyományok, helyi termékek*) építő tematikus fesztiválok (*pl. lovas, bor, kulturális*), amelyek egyre több térségi településen kínálnak programlehetőséget. E rendezvények gazdasági hasznosságuk mellett közösségépítő hatással is bírnak.

A változtatás irányait a meglévő adottságokra kell építeni, amely kihasználja a térség kettősségét. Egyrészt a növekvő idegenforgalmat, másrészt a háttértelepülések programkínálatban-, a szolgáltatások bővítésében- és minőségének javításában, és a helyi termékek (*élelmiszer, használati tárgyak, ajándéktárgyak*) előállításában rejlő lehetőségeket.

A turizmusra épülő személyi és egyéb jellegű szolgáltatások, és a helyi termék előállítása számos vállalkozásnak és lakosnak nyújthatnak kiegészítő jövedelmet és megélhetést.

Célkitűzésekhez kötődő **problémák:**

- Növekvő munkanélküliség, kihasználatlan erőforrások a háttértelepüléseken
- A turista forgalom zöme csak néhány településre korlátozódik, ahol viszont fokozódó problémát jelent a programhiány, a kínálatbővítés igénye
- Főként önfoglalkoztató, kevés tőkével rendelkező, emiatt technológiájukat megújítani képtelen mikrovállalkozói réteg

Célkitűzésekhez kötődő **lehetőségek:**

- Háttértelepülések turisztikai kínálatának fejlesztése (*pl. falusi-, ifjúsági szálláshelyek, agroturisztikai szolgáltatások, turisztikai rendezvények*)
- Az idegenforgalmi szereplők hálózatosodásának, valamint az információáramlás fokozásának ösztönzése

- Helyi termékek előállításának és piacra jutásának ösztönzése, ezáltal a jövedelemszerzési lehetőségek bővítése
- A helyi mikroállalkozások versenyképességének javítása beruházásaik támogatásával

- **Társadalmi környezet:**

A Zala Termárvölgye térségében kb. 258 nonprofit szervezet működik (*TEIR*). Földrajzi eloszlásuk szerint a legtöbb szervezet a két városban található, de sajnos vannak olyan települések (*5 település*), ahol jelenleg egyetlen non-profit szervezet sem működik. A szervezetek munkája általában egy intézményhez (*pl. iskolák, óvodák*) vagy egy településhez kötődik.

Tevékenységét tekintve jellemző: az oktatás, kultúra, egészségügy, sport, vagy közbiztonság. Működik néhány olyan szervezet, amelynek fő tevékenysége a vidékfejlesztéshez kapcsolódik, és már több éves pályázati (*eu-s*) tapasztalattal rendelkeznek

A gazdasági világválság kedvezőtlenül hatott a térség foglalkoztatási helyzetére.

A hévizi térség munkanélküliségi rátája: 6,67 %, a zalasszentgróti térségé 15.6 %.

A települési munkanélküliségi rátákból is érzékelhetőek a térségen belüli fejlettségi különbségek: míg egyes településeken a munkanélküliség a 23 %-ot is eléri, Hévíz városában stabilan 4,13 % körüli a munkakeresők aránya.

A térségben jelen van egy egyre bővülő tartós munkanélküli, főként halmozottan hátrányos helyzetű réteg. Ezt a problémát a közmunka programok csak enyhíteni tudják, a segélyekből élő rétegek egyre nagyobb terhet jelentenek a helyi önkormányzatoknak.

Hátrányos helyzetű csoportok elsősorban a zalasszentgróti térség aprófalvaiban találhatóak. Ide tartoznak a romák, a nők, a fiatalok, az 50 év feletti és a fogyatékkal élők.

Nagyon nehéz helyzetben vannak a romák, akiket a szegénység és az előítéletek egyre jobban a falvak társadalmának perifériájára sodorják. A térségben élő nők számára is gondot okoz a munkanélküliség, közülük különösen a 45 év feletti, a GyES-ről, GYED-ről visszatérőknek, akik részben a munkahelyek hiánya miatt, és rossz közlekedési feltételek miatt nem találnak munkát. Számukra a lakóközvetethez kapcsolható munkavégzés jelenthet megoldást.

A hátrányos helyzetűek csoportjához tartoznak a fiatalok, akik munkalehetőség, és lakhatási lehetőség hiánya miatt elhagyják a térséget. Ez különösen a felsőfokú végzettségűekre igaz, pedig a térség fejlődése humán erőforrás nélkül nem lehetséges.

Ugyancsak kilátástalan a fogyatékkal élők helyzete, akik alig találnak a térségben munkalehetőséget.

A fenti problémák egy részét képes kezelni a helyi termék előállításába, értékesítése, amelynek hatására a lakosok megélhetése, jövedelemtermelő képessége javulni tud, ha a termék helyben kerül előállításra, itt történik a fogyasztása, de a minőségi helyi termék képes az idelátogató turisták számára egy újfajta kínálatot is nyújtani.

Célkitűzésekhez kötődő problémák:

- Az elsődleges munkaerőpiacon való munkavégzésre tudása, tapasztalata alapján alkalmatlan munkavállalók folyamatosan bővülő csoportja
- Gyerekcipőben járó önkéntesség, csökkenő társadalmi aktivitás, sok területen hiányzó együttműködési hajlandóság

Célkitűzésekhez kötődő lehetőségek:

- A másodlagos munkaerőpiacon foglalkoztatott, főként hátrányos helyzetű munkavállalók magasabb szintű munkavégzését lehetővé tevő infrastruktúrák létrehozása
- A helyi közösségek, önszerveződések támogatása, például más térségekben megvalósított jó megoldások megismerésével, átemelésével (*pl. tanulmányút, nemzetközi együttműködés keretében*)

2.2 A LEADER Helyi Akciócsoport és a helyi partnerség

A HVS végrehajtására 2008-ban 106 taggal létrehoztuk a Zala Termárvölgye Egyesületet. Az egyesület kialakításánál fontos szempontnak tekintettük, hogy mindkét térség, ezen belül mindhárom szektor megfelelő arányban képviseltesse magát. Az egyesület tagjainak száma folyamatosan bővült (*6 tag tagsági viszonya megszűnt, 23 fő pedig újonnan lépett be a szervezetbe*), jelenlegi tagjainak száma: 120, amelyből 35 önkormányzat, 47 vállalkozás, 29 civil szervezet és 9 természetes személy található.

Az egyesület főbb tevékenységi területei:

- A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia végrehajtása;
- A HVS megvalósítását szolgáló projektek kiválasztása és azok támogatása;
- LEADER vidékfejlesztés: A helyi közösség különböző társadalmi-gazdasági szereplőinek bevonása, partnerség, hálózatépítés, közösségépítés, innováció, együttműködés a területi lefedettség érdekében, tapasztalatcsere, kommunikáció, információs portál működése.

A HVS végrehajtása során szoros együttműködésben dolgozunk a partnerszervezetekkel.

Az egyesület megalakulását követően két irodát hoztunk létre, a központi iroda Zalaszentgróton működik, ahol a munkaszervezet feladatainak zömét (*pl. a pályázatkezelést*) látja el. A másik iroda Alsópáhokon található.

A munkaszervezet munkájának alapelveit 2008-ban fogalmazta meg, amelynek szellemében az elmúlt két évben dolgozott.

A munkaszervezet működésének elvei:

- Nyitottság, nyilvánosság, tájékoztatás (*egyesület működése, támogatási lehetőségek, partnerkapcsolatok, elnökség, közgyűlés működése*),
- Politikamentesség,
- Megbízhatóság (*ügyfélkapcsolatok, a döntések megfelelő előkészítettsége*),
- Szervezettség (*a különböző programok, partnerek munkájának összehangolása*),
- Innováció, újszerűség (*új modellek kidolgozása*),
- Koncentráció (*humán-, pénzügyi-, infrastruktúra-, szolgáltatások*),
- Partnerségi, hálózatelvű működés, valós kapcsolattartás,
- Gazdaságosság, takarékoság (*pénzügyi terv*),
- Esélyegyenlőség (*nemre, korra tekintet nélkül*)

Az eddigi munkánk során törekedtünk arra, hogy a munkaszervezet egyfajta információs központként, a fejlesztések kiindulópontjává váljon. A szervezet mindezt az információk gyűjtésével, feltárásával, személyes rendelkezésre állással, aktív, „*személyre szabott*” információs szolgáltatással, tanácsadással, az érintettek összeszervezésével, a honlapon megjelenési lehetőség biztosításával segítette.

A legfontosabb programok, amelyeket az egyesület a partnerekkel közösen, kezdeményező, koordináló, sok esetben lebonyolító szerepben valósított meg.

- Rendszeres kapcsolatot alakított ki a nyertes pályázókkal, részükre az elmúlt időszakban rendszeres **fórumokat, tájékoztatókat tartott**, de rendszeresek voltak a személyes egyeztetések, találkozók is.
- Kezdeményezés, majd segítségnyújtás a **tematikus hálózatok, együttműködések** kialakításában, működtetésében pl. fecskesház program, térségi „*látó-utak*” szervezése, helyi termék programok szervezése, Helyi Termék Akadémia programok, rendezvényekhez kapcsolódó helyi termék kóstolók, pályázatokról tájékoztató fórumok szervezése stb.
- **Új modellek kidolgozása.** Az elmúlt két évben az egyesület két modellprogram kidolgozására vállalkozott, amelynek alapját két tanulmány elkészítése biztosította. Minkét tanulmány az érintettek tényleges bevonásával készült el. A „*fecskesház programban*” önkormányzatok, civil szervezetek, szakmai szervezetek vettek részt (*10 szervezet*). A „*helyi termék tanulmány*” program munkájába kb. 30 szervezet és vállalkozás kapcsolódott be.
- **Térségi információs rendszer** működtetése, térségi adatbázisok létrehozása. Ezen a téren a legfontosabb előrelépés az egyesület honlapjának létrehozása és működtetése volt. A

portálon többek között folyamatosan frissülő rendezvénynaptár (2009. óta 320 db feltöltött rendezvény adatlap) és 9 féle térségi adatbázis található (ezidáig 227 db feltöltött adatlap település, helyi termelő, helyi termék, civil szervezet, vállalkozás, szálláshely, turisztikai szolgáltató, látnivaló, nyertes pályázat kategóriákban) ahová a helyi szereplők részletes adattartalommal (képek, leírás, elérhetőség, videó stb.), ingyenesen kerülhetnek fel.

- A Zala Termálvölgye **arculat** kialakítása, az új identitás kialakítása érdekében: két térség= Zala Termálvölgye. Ennek az arculatnak az elemei megtalálhatóak a honlapon, de az egyesület által szervezett programokon, rendezvényeken is.

A partnereinkkel a kapcsolatot többféle módon tudjuk biztosítani. Az önkormányzatokkal a két kistérségi társulással együttműködve (ZALA-KAR Térségi Innovációs Társulás, Hévíz Kistérség Önkormányzatainak Többcélú Társulása) tájékoztatók szervezésével. A vállalkozások egy részével személyes kapcsolatot tudunk kialakítani, a szélesebb réteghez pedig az érdekképviselői szervezetek segítségével jutottunk el (Zala Megyei Vállalkozásfejlesztési Alapítvány, kamarai szervezetek, foglalkoztatási paktum menedzsment szervezetei).

Közösen dolgozunk a stratégia megvalósításán a vidékfejlesztéssel foglalkozó civil szervezetekkel: CELODIN Zalai Alapítvány, Zalakanyar Vendégváró és Kézműves Egyesület, Zalai Borút Egyesület, Zalai Hazatérők Egyesülete, Kehidakustányi Vendégvárók Egyesülete, Hévíz Turizmus Marketing Egyesület, Hévízi Szobakiadók Szövetsége. Ezeknek a szervezeteknek a képviselői a jelenlegi Tervezői Csoport tagok körében is ott vannak.

Összességében elmondható, hogy nagyon jó kapcsolatot sikerült kialakítani az önkormányzatokkal, kistérségi társulásokkal, és a térségben működő civil szervezetekkel, de javítani szükséges a kapcsolatunkat a vállalkozói réteggel.

Csak és kizárólag szoros együttműködésben érhető el a HVS által kitűzött jövőkép, a sikeres közösségekre és vállalkozásokra alapozott társadalmi- gazdasági fejlődés.

2.3 A LEADER megvalósítás során elért eredmények áttekintése

A „**Gazdaságfejlesztés, különös tekintettel a Zala Termálvölgye turizmusára**” prioritáson belül az „**Idegenforgalmi szolgáltatások fejlesztése**” és „**Szálláshelyfejlesztés**” intézkedésekben a HVS megvalósítása során ezidáig csak korlátozott mértékben sikerült ÚMVP III. forrásból támogatott fejlesztéseket megvalósítani. A turisztikai tevékenységek ösztönzése jogcímre az első fordulóban beérkezett pályázatok közül végül csak egy falusi- és egy ifjúsági szálláshely került támogatásra (összesen 69 millió forint támogatás).

Ennek oka leginkább az volt, hogy a központilag meghatározott pályázati feltételek és a maximális támogatási összeg mértéke miatt néhány nagyobb beruházás elvitte volna a jogcímen szűkösen rendelkezésre álló összes fejlesztési forrást. A korábbi pontozási szempontrendszerben a nagy támogatási igényű projektek több pontot kaptak, így az előzetes támogatási rangsor elejére kerültek. A jogcím második meghirdetésekor az Akciócsoport már a helyi elképzelésekhez tudta igazítani például a maximális támogatási összeget, így a közeljövőben várható döntéshozatalnál már nagyobb nyereségi arány várható (jelenleg 11 db pályázat áll ügyintézés alatt a jogcímen összesen 175 millió forint támogatási igénnyel).

Az intézkedések sikeres megvalósulásának köszönhetően fejlődőben van a térségi idegenforgalmi központokon kívüli – azaz a háttértelepülések által nyújtott – idegenforgalmi kínálat. E településeken a turisztikai programkínálat valamint, az ifjúsági – és szálláshely kapacitás bővülése, a szálláshelyek színvonalának emelkedése várható. Mindez hozzájárul a térségbe látogató turisták tartózkodási idejének növekedéséhez, a vendégéjszakák számának bővüléséhez.

A „**Vállalkozásfejlesztés**” intézkedéshez tartozóan egyrészt az ÚMVP III. mikrovállalkozások fejlesztése jogcím, másrészt a LEADER „**Helyi termékek előállításának fejlesztése**” célterület nyújtott vissza nem térítendő támogatási lehetőséget a térségi vállalkozások beruházásaihoz.

Mikrovállalkozásfejlesztés témában eddig 2 vállalkozás (össz. 30mFt támogatás) pályázott sikeresen erre a forrásra (a 2. forduló kapcsán ügyintézés alatt áll 2 db pályázat összesen 15 millió forint

támogatási igénnyel). A pályáztatás és a megvalósítás nyomon követése tapasztalatai alapján általánosságban elmondható, hogy ennek a vállalkozói célcsoportnak jelenleg több segítségre, támogatásra lenne szüksége a támogatási és kifizetési kérelmek elkészítéséhez. A civil és önkormányzati projektekénél nagyobb arányban kerülnek a támogatási kérelmek például alapjogosultság, pályázatírói hiba miatt elutasításra, és sajnos a projekt megvalósítás, elszámolás hibái miatti támogatás ki nem fizetés is gyakrabban fordul elő ennél a célcsoportnál. Ennek okai leginkább a hiányzó pályázatírói, -menedzselési tapasztalat, valamint a támogatási rendszer túlbonyolítottasága (*jogcímrendelet, végrehajtási rendelet, közigazgatási hatósági eljárás stb.*). A 2011-es évben jelentős lehetőséget jelent az átláthatóbb pályázati feltételek melletti, központi forrásból történő jogcím meghirdetés. Amennyiben sikerül aktivizálni és jó minőségű támogatási kérelmek megírásában segíteni a térségi mikro-vállalkozókat, 2011-ben akár több száz millió forintnyi munkahelyteremtő forrás is érkezhethet az akciócsoport területére. Érdemes megfontolni a térségre allokált megmaradt ÚMVP III.-as források egy részének 2012-es vállalkozási célú meghirdetését is. A LEADER vállalkozási alapú fejlesztés jogcímen meghirdetett „*Helyi termékek előállításának fejlesztése*” célterületen ezidáig egy vállalkozás pályázott sikeresen (7mFt támogatás), a rendelkezésre álló forrás túlnyomó többsége nem került lekötésre. A célterület alpból élelmiszerek előállítása és elsődleges feldolgozásához kapcsolódó beruházások megvalósítását támogatta. Ugyanakkor a célterület helyi támogatási feltételrendszerének kidolgozásakor fennálló problémák miatt (*nem egyértelmű központi iránymutatás; a pontos feltételrendszer csak utólag derült ki stb.*), az ellentmondásos kiírásnak többen nem tudtak megfelelni (*az egyik pályázó például vissza is vonta pályázatát*).

A projektötletgyűjtés ill. a potenciális pályázói kör felmérését követően szükségeszerű a célterület újbóli – megváltozott helyi igényeknek megfelelően – meghirdetése. A helyzetelemzés és a projektötletgyűjtés alapján ajánlott ezúttal többféle témában is meghirdetni a LEADER vállalkozási célú kereteket (*pl. hagyományos mesterségekhez kötődő beruházások, helyi termék piacra jutása, őshonos gyümölcsészetek létrehozása*).

Az „**Élhető települések a Zala Termárvölgyében**” prioritáson belüli 3 intézkedés tekinthető a legsikeresebbnek az elmúlt 3 évben.

A „*Települési szolgáltatások fejlesztése*” és a „*Települések infrastrukturális fejlesztése*” intézkedésekhez kapcsolódóan a megpályázható forrásokat az ÚMVP III. „*falumegújítás- és fejlesztés*”, valamint a „*vidéki örökség megőrzése*” jogcímei nyújtották. Az elmúlt időszakban 17 db falumegújítás (5 db még ügyintézés alatt áll összesen 26 millió forint támogatási igénnyel) és 8 db vidéki örökség projekt részesült támogatásban összesen 305 millió forint támogatási összeggel. A Zala Termárvölgye térség falvaiba így soha nem látott mennyiségű fejlesztési forrás érkezett. A települések több mint 2/3-án valósul vagy valósult meg egy vagy több közösségi célú fejlesztés. Az önkormányzatok sokszor erejükön felül vágtak bele egy-egy játszótér építési, faluközpont megújítási vagy épületfelújítási projektbe. Az intézkedések végrehajtásának tapasztalatai alapján a még fennmaradó kevés forrással az eddig támogatásban nem részesülő települések fejlesztéseit, valamint a gazdaságfejlesztéshez közvetve köthető projekteket (*pl. helyi piac, turisztikai vonzerőhöz kapcsolódó túraútvonal*) célszerű támogatni.

A prioritáshoz tartozik a „*Hazatérés program*” intézkedés, azon belül a LEADER közösségi célú fejlesztés jogcímen finanszírozott a fiatalok letelepedését segítő „*Fecskeházak fejlesztése*” célterület. A jelenleg lakatlan falusi épületek lakóházzá alakítását célzó beruházások a térségi érintettek által közösen kidolgozott ún. „*Fecskeház modell program*” feltételei, módszertana alapján valósulhatnak meg. A fecskeházak jelentik a Zala Termárvölgye LEADER Helyi Akciócsoport jelenleg leginnovatívabb projektjeit. Ezt támasztja alá az a tény, hogy a Fecskeház Program 2010-ben megkapta a „*mintaértékű agrár-vidékfejlesztési program*” címet a Magyar Nemzeti Vidéki Hálózat pályázatán. A célterületen ezidáig összesen 5 település pályázott sikerrel (össz. 25mFt támogatás), de továbbiak jelezték, hogy csatlakoznának a programhoz. Egyértelmű a szükséglet a célterület újbóli megnyitására. A fiatalok elvándorlásának megállításához az intézkedésen belül szükséglet mutatkozik

a részükre nyújtott szolgáltatások, tanácsadások térségi szintű szervezésére, egy ifjúsági központ létrehozására, amely a fecskéházak hálózatának koordinációját is felvállalhatná.

A **„Természeti értékek és környezeti erőforrások fenntartható hasznosítása”** prioritás intézkedéseivel az ÚMVP III. „vidéki örökség megőrzése” jogcím 2. célterülete nyújtotta a megpályázható forrásokat. Túraútvonal fejlesztésre ugyanakkor - a 2008-as projektötlet gyűjtés jelentős igényével szemben - végül csak egy civil szervezet nyújtott be pályázatot. Ennek oka leginkább az volt, hogy a települési önkormányzatok a turistákkal szemben a helyi lakosok mindennapi szükségleteinek kielégítését (pl. játszótér) részesítették előnyben a tényleges pályázatbenyújtáskor. Az elmúlt évek tapasztalata ugyanakkor, hogy ÚMVP-n kívüli források (pl. KEOP) segítségével az akciócsoport területén jelentős eredményeket (pl. szemléletformálás) értek el helyi szervezetek a témában.

„A helyi emberi erőforrás fejlesztése a Zala Termálvölgyében” prioritás két intézkedéséhez - „A felnőttképzés feltételeinek megteremtése” és „Esélyteremtés” - kapcsolódóan került sor pályázat kiírásra LEADER közösségi célú fejlesztés jogcímen.

A „Felnőttképzési központ kialakítása, képzési felszerelések beszerzése” célterületen két civil szervezet pályázott sikeresen a forrásra. Egyikük felnőttképzési termek, központ kialakítására, másikuk a térség településein használni tervezett mobil oktatási segédeszközök beszerzésére pályázott. Ezzel a fejlesztési cél teljesülhet: a piacképes, helyi szükségleteknek megfelelő képzések végre elérhetővé válnak a helyi lakosok számára.

A „Foglalkoztatási programok infrastrukturális hátterének fejlesztése” célterületen az akciócsoportot alkotó 2 kistérség 1-1 szervezete pályázott sikerrel. A projektek keretében ún. „Köz-Munka-Eszközparkok” kialakítására kerül sor, amelyek hátrányos helyzetű személyek foglalkoztatását célzó programok infrastrukturális hátterét teremtik meg. A beruházásokkal javulnak a programokban résztvevők foglalkoztatási feltételei, valamint a korszerű eszközök alkalmazásával növekszik az esély a hátrányos helyzetűek elsődleges munkaerő piacra való visszatérésére.

Mivel mindkét célterületnél térségi hatókörű, jelenleg megvalósítás alatt álló projektekről van szó, 2011-ben nem mutatkozik szükséglet további kiírásokra e témákban.

„Az 5. elem – A Zala Termálvölgye közösségének erősítése” prioritáson belül két intézkedéshez kapcsolódóan került sor LEADER pályázati kiírások megjelenésére.

„A Zala Termálvölgye egységének erősítése” intézkedés céljainak megvalósítása 5 LEADER célterületben jelent meg.

1. célterület: „Turisztikai rendezvények megvalósításának támogatása” (LEADER rendezvény jogcímtípus). A meghirdetést követően két rendezvénysorozat részesült támogatásban. A rendezvények idén kerülnek megrendezésre, emiatt még nem lehet a megvalósítás azon tapasztalatait számbavenni, amelyek megalapozhatnának egy következő pályázati kiírást a témában. A projektötletgyűjtés azt mutatja a jövőben is lesz igény rendezvények támogatására, ugyanakkor már most látszik, szükség lenne az egyszerűsítésre, a feltételrendszer ésszerűsítésére. 2011-ben a korábbinál kevesebb összkerettel, kis támogatási összegekkel javasolt a kiírást meghirdetni, valamint a támogatást ajánlott egy jól behatárolható témához (pl. helyi termékek) vagy célcsoporthoz (pl. hagyományokkal rendelkező rendezvények) kötni.

2. célterület: „Szakmai rendezvények az együttműködések erősítése érdekében” (LEADER rendezvény jogcímtípus). A célterületen egy civil szervezet nyert támogatást egy vállalkozói szakmai rendezvénysorozat szervezésére. Az elvárt cél teljesülését csak a megvalósítás után tudjuk majd vizsgálni. A kiírás iránti alacsony érdeklődés magyarázható azzal, hogy ilyen jellegű rendezvények finanszírozására számos egyéb forrásból (pl. MNVH, ÚMFT) is van lehetőség. A korábbi kiírásból fennmaradt jelentős forrás és a projektötletgyűjtés tapasztalata is azt támasztja alá, hogy 2011-ben e célterületen nincs szükség kiírásra.

3. célterület: „Szakmai együttműködésekhez kötődő kiadványkészítés és marketing tevékenységek” (LEADER térségen belüli együttműködés jogcímtípus). Két civil szervezet pályázott sikeresen erre a

forrásra. Mivel még megvalósítás előtt állnak a projektek, a tapasztalatokat csak később lehet leszűrni és ezek alapján a későbbiek során esetleg újabb kiírást meghirdetni.

4. célterület: „*Helyi érték bemutató szekrények, kiállítási standok készítése*” (LEADER közösségi célú fejlesztés jogcímtípus). A célterületen rendelkezésre álló forrás fele került lekötésre egy civil szervezet pályázata nyomán, ugyanakkor jelenlegi információink szerint sajnos ők is a támogatásról való lemondást fontolgatják. Az információáramlás erősítése ugyanakkor kiemelt fontosságú és mutatkozik is igény ilyen jellegű fejlesztések megvalósítására. Indokolt lehet a célterületet újratervezni és 2011-ben megváltozott céllal, feltételrendszerrel meghirdetni. Például ehhez a szükséglettel kapcsolódna egy turisztikai információs pontok eszközbeszerzését támogató kiírás megjelentetése.

5. célterület: „*Közösségi rendezvények infrastrukturális feltételeinek fejlesztése*” (LEADER közösségi célú fejlesztés jogcímtípus). A kiírásra egy társulás pályázott sikerrel. A cél – azaz, hogy a közösségi rendezvények önköltségi áron juthassanak hozzá minőségi eszközökhöz és így csökkentsék költségeiket - megvalósulni látszik, ugyanakkor a projektötletgyűjtés eredménye azt mutatja, további igény mutatkozik ilyen jellegű eszközök beszerzésére. Megfontolandó egy újabb kiírás meghirdetése 2011-ben a témában az eszközpark bővítése érdekében.

A prioritáshoz tartozik a „*Nemzetközi és területközi együttműködések*” intézkedés, azon belül a LEADER térségek közötti és nemzetközi együttműködés jogcímen finanszírozott „*Tanulmányutak szervezése*” célterület. A célterületen a támogatási konstrukció túlbonyolítottasága miatt 3 pályázó közül végül csak 1 részesült támogatásban. Jelenlegi információink szerint ez utóbbi is a visszalépést fontolgatja. A jövőben a nemzetközi, területközi LEADER együttműködés a VKSZI által kezelt, központilag meghirdetett jogcím lesz. Az akciócsoport számára továbbra is fontos cél a térségek közötti tapasztalatcsere, egy együttműködési projekt felvállalása, amennyiben ez átlátható keretek között, megfelelő feltételekkel megvalósulhat. Nemzetközi együttműködésre a helyi igények alapján például helyi termék előállítás és értékesítés, településfejlesztés, gazdaságfejlesztés vagy ifjúságfejlesztés témákban kerülhet sor.

2.4 A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia felülvizsgálatának indokoltsága

A Zala Termálvölgye térség 2008-ban készült Helyi Vidékfejlesztési Stratégiájának felülvizsgálatát leginkább a hazai és globális gazdasági és társadalmi környezetben bekövetkezett változások indokolják.

A Stratégiában korábban meghatározott célkitűzések legtöbb része még ma is megegyezik a helyi vállalkozások, civil szervezetek, önkormányzatok fejlesztési céljaival, ugyanakkor érzékelhető a térségben egy hangsúlyeltolódás. A korábrinál például sokkal hűsbavágóbb kérdéssé vált a munkanélküliség kezelése, a foglalkoztatás bővítése, a fenntartási- működési költségek csökkentése.

A helyzetfeltárás és projektötletgyűjtés is alátámasztotta, a korábbi közjóléti, faluszépítő jellegű beruházások helyett a jövőben a munkahelyteremtés, a jövedelemszerző lehetőségek bővítése és az olyan fajsúlyos problémák kezelése kell, hogy a Stratégia homlokterében álljon, mint például a fiatalok elvándorlásának megállítása.

A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia eddigi megvalósításának eredményeinek elemzése rámutatott, hogy a vállalkozási beruházások ösztönzését, támogatását a korábbiakhoz képest körültekintőbben, többféle cél mentén (pl. *hagyományos mesterségekhez kötődő beruházások, helyi termék piacra jutása, őshonos gyümölcszetek létrehozása*) szükséges végrehajtani. A munkahelyteremtő projektek támogatása a jövőben alaposabb előkészítés és mentorálás mellett, a tervek szerint a korábrinál nagyobb sikerrel (*több lekötés és több támogatás lehívás*) fog megvalósulni.

A LEADER közösségi célú, nonprofit fejlesztéseket, projekteket támogató kereteinek célkitűzései sok esetben teljesültek és emiatt 2011-ben már nem szükséges pályázatot kiírni az adott témában (pl. *felnttőképési központ, foglalkoztatási infrastruktúra*).

Több célterületnél a megvalósítás elhúzódása miatt még nincs elegendő tapasztalat (pl. *turisztikai nagyrendezvények, térségi marketing*) amely alapján ismét meghirdethető lenne egy esetleges újabb kiírás.

A célterületek egy részénél alacsony pályázói aktivitás, sőt a megnyert támogatástól való elállás volt jellemző *(szakmai rendezvény, helyi érték bemutató szekrények)*. Ezen esetek általában külső körülményekkel magyarázhatóak *(egyéb, könnyebben hozzáférhető források a témában; pályázó anyagi helyzete stb.)*. Itt a bennmaradó források felhasználására a helyzetelemzésre építve, a témánál maradva, de a feltételrendszer jelentős újragondolásával lehetséges új kiírások meghirdetése 2011-ben *(pl. kisrendezvények támogatása, turisztikai információs pontok eszközfejlesztése)*.

Vannak olyan célterületek is, ahol az első LEADER kiírás sikeressége miatt célszerű további ütemek megvalósítása 2011-ben. A projektötletgyűjtés is alátámasztotta, hogy folytatásra van szükség például a közösségi rendezvények infrastrukturális feltételeinek fejlesztésében *(további pályázatok az eszközpark bővítésére)*, vagy a Fecskeház program megvalósításában *(újabb fecskeházak kialakítása, „fecskeház központ” létrehozása)*.

2.5 SWOT elemzés

SWOT táblázat:

Erősségek	Gyengeségek
<ul style="list-style-type: none"> - Érintetlen természeti környezet - Kedvező földrajzi fekvés <i>(határ közelsége, repülőtér)</i> - Hagyományos szőlő, zöldség és gyümölcsstermesztési módszerek - Egyedülálló természeti és kulturális értékek <i>(gyógyító, termálkincs, építészeti értékek)</i> - Idegenforgalmi központok a térségben - Erős turisztikához kapcsolódó vállalkozói réteg - Helyi termékekkel kapcsolatos kezdeményezések - Stratégiai tervezés az érintettekkel együtt <i>(fecskeház program, helyi termék program)</i> - Kezdeményezőkézség, innovatív programok indításában meglévő tapasztalat - Civil szervezetek magas száma, néhány erős civil szervezet 	<ul style="list-style-type: none"> - Rossz demográfiai mutatók, aktív népesség alacsony száma - Hátrányos helyzetű társadalmi csoportok magas száma - Jelentős társadalmi, gazdasági fejlettségbeli különbségek a térségen belül - Aprófalvas szerkezetű, napi nehézséggel és a fennmaradásukért küzdő települések - Megújításra, fejlesztésre szoruló turisztikai kínálat - Gyenge közösségi marketing, sok területen hiányzó együttműködési hajlandóság - Tőkehiányos vállalkozások, önkormányzatok, civil szervezetek - Vállalkozási együttműködések hiánya - Korszerű szaktudás <i>(termelési, piaci, pénzügyi)</i> hiánya - Minőségi, piacképes helyi termékek alacsony számban - Alacsony hozzáadott érték a helyi mezőgazdasági termékek feldolgozásánál - A helyi alapanyagok aránya a helyi lakosság és vendéglátás fogyasztásában alacsony szintű - Közlekedési problémák <i>(pl. kerékpárutak hiánya, rossz tömegközlekedés)</i>
Lehetőségek	Fenyegetések
<ul style="list-style-type: none"> - Meglévő értékekre, természeti kincsekre alapozott fejlesztés - Növekvő kereslet a minőségi helyi termékek iránt - Egyre erősebb igény az egészségtudatos életmódra 	<ul style="list-style-type: none"> - Térségi települések és lakosság elszegényedése - Bizonytalan jogszabályi-, gazdasági környezet - Multinacionális kereskedelmi láncok térnyerése

<ul style="list-style-type: none"> - Új pályázati lehetőségek (<i>ÚMVP, Új Széchenyi terv</i>) - Felsőoktatási központok közelsége (<i>Keszthely, Zalaegerszeg, Szombathely, Veszprém</i>) - A helyi gazdaságfejlesztés biztosabb megélhetéshez vezet - Az akciócsoporton belül eltérő fejlettségű térségek adottságai, erőforrásai kiegészíthetik egymást 	<ul style="list-style-type: none"> - A fiatalok elvándorlása a térségből folytatódik - Nő a térségen belül a szociális leszakadás és esélykülönbség - Fokozatosan eltűnnek a térségben őshonos gyümölcsfa fajták - A térségi természeti értékek ismertsége és elismertsége alacsony a helyi lakosság és turisták körében
--	--

3 A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia

3.1 A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia jövőképe

Jövőkép:

A Zala Termálvölgye térségében a sikeres közösségeknek és vállalkozásoknak köszönhetően nő a térség turisztikai vonzereje, versenyképessége, javul a térségben élők életminősége, javul a térség népességmegtartó képessége. 2013-ra az együttműködésekre, mintaértékű vállalkozói beruházásokra alapozott helyi vidékfejlesztés jelentős eredményeket ér el a helyi termék előállítás és értékesítés, a foglalkoztatás bővítés, valamint a fiatalok elvándorlásának megállítása területén.

Az akciócsoport jövőképe meghatározásával - legfontosabb elemként - arra vállalkozott, hogy az elkövetkező években újraszervezze a helyi gazdaságot, új alapokra helyezze a helyi erőforrások, helyi termékek előállítását, fogyasztását, hasznosítását, új alternatívákat teremtsen a helyi lakosok jövedelemszerzési lehetőségeit illetően. A cél elérése érdekében a komplex térségi fejlesztési folyamatban - a helyi partnerek segítségével – bevonásra kerülnek az ÚMVP-n kívüli forrásokból (*pl. Új Széchenyi Terv*) finanszírozott projektek is.

3.2 A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia kapcsolódása a térség szükségleteihez

A Stratégia helyzetelemzése és a projektötletgyűjtés egyértelműen rávilágított a munkahelyteremtés, gazdaságfejlesztés minden eddiginél hangsúlyosabb igényére. Az első HVS 2008-as elkészülte óta folyamatosan csökkent a térségben a foglalkoztatottak száma és a vállalkozói aktivitás. A fokozódó válságot jól jelzi, hogy az akciócsoport legnagyobb részét kitevő Zalaszentgróti kistérségben a 2007-es 8,5%-ról mára 15,6%-ra növekedett a munkanélküliségi ráta. Mivel a Zala Termálvölgye térség gazdasága leginkább a fejlett termál- és gyógyturizmusra és a kapcsolódó szolgáltatásokra épül, továbbra is fontos lehetőség a háttértelepülések turisztikai kínálatba való bevonása. A térségi mezőgazdasági alapanyagokra, erőforrásokra, hagyományos eljárásokra alapozott helyi termék előállítás és értékesítés szintén jelentős fejlődési potenciált hordoz magában.

A HVS e problémákra a válaszokat „**Gazdaságélénkítés – helyi termék és turizmus a Zala Termálvölgyében**” célkitűzés keretében adja meg a turisztikai beruházások ösztönzésén, a mikrovállalkozásfejlesztésen, a helyi termék előállításához és értékesítéshez kapcsolódó beruházások támogatásán keresztül.

A HVS eddigi végrehajtásának elemzéséből kiderül eddig a legtöbb forrás és projekt a falvak infrastrukturális fejlesztését, az életminőség javítását célozta. Az igény egyértelmű: a legtöbb térségi falura az elöregedő, csökkenő lakosságszám a jellemző. A fiatalok elvándorolnak, hiszen a folyamatosan romló épületállománnyal, infrastrukturális háttérrel rendelkező települések lakosai számára csak kevés szolgáltatást képes nyújtani.

Erre a problémahalmazra igyekszik megoldásokat találni az „**Élhető települések a Zala Termálvölgyében**” célkitűzés, olyan intézkedésekkel mint a településkép fejlesztése, szolgáltatások bővítése, helyi piac kialakítása, épületfelújítások, fecskéházak kialakítása, fecskéház hálózat létrehozása.

A térség számos értékes, de sokszor elhanyagolt, kihasználatlan épített és természeti értékkel bír. Az ezekhez kapcsolódó beruházásokhoz a Stratégia már eddig is jelentős támogatásokat rendelt. Az utóbbi években számos védett épület újulhatott meg (pl. *korábbi kúria, plébánia*), de például egy a természeti erőforrásaink, hagyományaink megismerését szolgáló fejlesztés is támogatásban részesülhetett (*túraútvonalfejlesztés*). A kulturális és természeti értékek ismertsége, elismertsége ennek ellenére sajnos még mindig alacsony a helyi lakosság és turisták körében.

Ehhez nyújt megoldást a „**Természeti és kulturális értékek megőrzése, fenntartható hasznosítása**” célkitűzés a vidéki örökség megőrzése jogcím forrásain keresztül.

A térség rossz iskolázottsági és foglalkoztatottsági mutatóinak üzen hadat „**A helyi emberi erőforrás fejlesztése a Zala Termálvölgyében**” célkitűzés. A munkaerőpiacon való elhelyezkedéshez szükséges szaktudáshoz való hozzáférésben a falvakban élőknek sokszor a rossz tömegközlekedés szab gátat. A célkitűzés felnőttképzési központ kialakítása és mobil képzési infrastruktúra beszerzése intézkedése keretében az érintettek számára elérhető közelségbe kerülhetnek a piacképes tudást nyújtó szakmai rendezvények és képzések.

Az elsődleges munkaerőpiacról kiszorult – főként hátrányos helyzetű – munkavállalók számára nyújthat esélyt a foglalkoztatási programok infrastrukturális háttérének fejlesztése intézkedés. A közmunka jellegű programokban foglalkoztatottak a professzionális gépeken való munkavégzéssel a korábbihoz képest magasabb szintű munkatapasztalatra, gyakorlatra tesznek szert.

Az akciócsoport egyik legfontosabb problémája, de egyben kitörési pontja a térségen belüli jelentős fejlettségbeli különbségek megléte. A Hévíz város és gyógytava köré épült európai hírű idegenforgalmi központ megújításra, kínálatbővítésre vár, ugyanakkor az elmaradott perifériára szorult háttértelepülések erőforrásai, munkaereje kihasználatlanok. A térségi kohézió, az együttműködések erősítése az egész térség számára gazdasági- társadalmi fejlődést hozhat.

Ezt szolgálja „**A Zala Termálvölgye egységének erősítése**” célkitűzés például a több településen átívelő rendezvénysorozatok támogatásával, az egész térségre kiterjedő szakmai rendezvényekkel, hálózatokkal, a közösségi marketing erősítésével, a belső információáramlás ösztönzésével.

A Stratégiában megfogalmazott célkitűzések, intézkedések teljes összhangban vannak a térségre vonatkozóan elkészült legfrissebb fejlesztési tervekkel.

Például a 2010-ben készült „*A Hévíz Turisztikai Desztináció fejlesztési koncepciója és operatív programjai*” elnevezésű tanulmány céljaiban visszaköszön a háttértelepülések erőforrásaira épített turisztikai kínálatfejlesztés (pl. *tematikus utak kialakítása, helyi termék mint program stb.*), a helyi termékek szerepének erősítése az idegenforgalomban, valamint a hálózatszervezés, térségi együttműködés igénye.

Az akciócsoport által 2009. őszén készített helyi termék és fecskeház program tanulmányok szintén egyértelműen alátámasztják a Stratégia jelenlegi intézkedéseit. Ezek a tanulmányok külső szakember koordinálásában, de a helyi érintettek bevonásával és megkérdezésével (*partnerségi találkozók, fórumok, kérdőívek, mélyinterjúk*) készültek.

3.3 A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia fő célkitűzései

A Zala Termálvölgye LEADER HACS korábbi helyi vidékfejlesztési stratégiájának prioritásai a felülvizsgálat eredményeképpen pontosításra kerültek. A HVS végrehajtása során elért eddigi eredmények, felhalmozott tapasztalatok, valamint a jelenlegi helyzetfelmérés alapján az akciócsoport 5 célkitűzésben jelölte meg a fő fejlesztési irányokat.

1. Célkitűzés: Gazdaságélénkítés - helyi termék és turizmus a Zala Termálvölgyében

A helyzetelemzés egyértelműen rámutat, hogy az aktualizált Stratégiának leginkább a térségi gazdaságfejlesztést, a foglalkoztatásbővítést, a lakosság jövedelemszerzési lehetőségeinek bővítését kell szolgálnia. Mindehhez kiváló alapot nyújt a térségben meglévő fejlett idegenforgalmi központok turisztikai kínálatfejlesztési szükséglete, a háttértelepülések kihasználatlan erőforrásai (*emberi,*

természeti, kulturális, mezőgazdasági termék stb.), valamint a mikrovállalkozások részéről felmerülő jelentős fejlesztési forrás igény.

A célkitűzéshez sorolt intézkedések falusi-, ifjúsági szálláshelyek valamint turisztikai szolgáltatások fejlesztését, a mikrovállalkozások beruházásainak támogatását, a helyi termék előállítás és értékesítés ösztönzését, valamint őshonos gyümölcsészetek létrehozását célozzák meg.

2. Célkitűzés: Élhető települések a Zala Termálvölgyében

Az akciócsoport településeinek zömét adó aprófalvak sokféle problémával küzdenek: csökkenő lakosság, kiüresedő épületek, elvándorló fiatalok. A térség falvaiban megvalósuló életminőségjavító beruházásokkal, programokkal javítható lenne azok lakosságmegtartó ereje.

A célkitűzéshez sorolt intézkedések falumegújító fejlesztések (*pl. épületfelújítás, parkosítás, piac, játszótér létrehozása*) megvalósítását, fecskéházak kialakítását, valamint a fecskéházak hálózatát működtetését támogató fecskéház központ létrehozását célozzák meg.

3. Célkitűzés: Természeti és kulturális értékek megőrzése, fenntartható hasznosítása

A térség természeti, kulturális értékekben rendkívül gazdag, ugyanakkor ezek ismertsége, elismertsége még alacsony szintű a helyi lakosság, turisták körében. A vidéki örökségekhez kapcsolódó fejlesztések, hozzájárulhatnak azok fenntartható hasznosításához, ezáltal hosszútávú megőrzésükhöz.

A célkitűzéshez sorolt intézkedések védett épületek felújítását, túraútvonalak fejlesztését célozzák meg.

4. Célkitűzés: A helyi emberi erőforrás fejlesztése a Zala Termálvölgyében

A Stratégia legfontosabb céljaként megjelölt gazdaságfejlesztés, nem valósulhat meg a kapcsolódó készségeket, ismereteket birtokló térségi munkaerőállomány nélkül. A piacképes tudás megszerzésében jelenleg sokakat hátrányos helyzetük vagy például a rossz tömegközlekedés is gátol. Ezen a területen eredmény csak akkor érhető el, ha a helyi szükségleteknek megfelelő ismeretekhez, az érintettek lakóhelyükhöz közel tudnak hozzájutni.

A célkitűzéshez sorolt intézkedések felnőttképzési központ kialakítását, képzési felszerelések beszerzését, valamint foglalkoztatási programok infrastrukturális hátterének fejlesztését célozzák meg.

5. Célkitűzés: A Zala Termálvölgye egységének erősítése

A Zala Termálvölgye jelenleg egy társadalmi, gazdasági szempontból jelentős különbségekkel bíró, jóval a lehetőségei alatt teljesítő térség. A LEADER elvek szerinti térségi kohézió erősítésével, a térség belső és külső kapcsolatrendszerének fejlesztésével, a közösségben való gondolkodás elősegítésével már önmagában jelentős eredmények érhetők el (*pl. új üzleti kapcsolatok*).

A célkitűzéshez sorolt intézkedések turisztikai információs pontok fejlesztését, rendezvények infrastrukturális feltételeinek fejlesztését, kisrendezvények támogatását, nemzetközi vagy térségségi együttműködés felvállalását, turisztikai rendezvénysorozatok megvalósítását, szakmai együttműködésekhez kötődő rendezvények, kiadványok létrehozását, valamint helyi érték bemutató szekrények készítését célozzák meg.